

رابطه بین انسجام خانواده و میزان پرخاشگری دانش
آموزان دوره متوسطه شهرستان پاکدشت استان تهران
**The assessment of relationship between the level of aggressive & cohesion of family in
student of Pakdasht- Tehran**

سیمین سیری^۱ - نرگس سیری^۲
sirisimin@yahoo.com

چکیده

هدف: خانواده به عنوان اولین نهادی که کودک آموزش و تعلیم و تربیت را در آن تجربه میکند از اهمیت ویژه ای برخوردار است هرچه هماهنگی والدین در نحوه مدیریت خانواده و تجانس عاطفی بیشتر باشد و نیازهای اساسی احساس ارزشمندی، احساس امنیت فیزیکی، صمیمیت و وابستگی، احساس مسئولیت، نیاز به شادی و تایید و تصدیق و در نهایت انسجام بین اعضاء خانواده بیشتر باشد امکانات رشد اعضاء خانواده فراهم شده و زمینه کاهش تعارض و افزایش صمیمیت توأم با احترام فراهم شده تحکیم این کانون تحقق می یابد عبارتی مهمترین کارکرد زیستی خانواده "تشکیل شخصیت اجتماعی" بوده که در یک خانواده منسجم شکل میگیرد و بسیاری از صاحب نظران معتقدند که در این مورد هیچ جانشینی را نمیتوان برای خانواده پیدا کرد. کنترل خشم و مقابله با پرخاشگری که یک نوع هیجان منفی به شمار می رود و مواجهه مناسب با موقعیت نامطلوب نمادی از سلامت روان به شمار می رود. مطالعه حاضر با هدف تعیین رابطه بین میزان انسجام خانواده و پرخاشگری دانش آموزان در شهرستان پاکدشت استان تهران انجام شد.

روش تحقیق: در این مطالعه توصیفی (از نوع همبستگی) در مجموع ۴۰۸ دانش آموز مقطع متوسطه اول و دوم در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ به شیوه نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند. داده ها با استفاده از پرسشنامه های (تجانس خانواده و پرخاشگری **AGQ**) استاندارد شده پروفیسور ساعتچی جمع آوری شدند و با استفاده از نرم افزار **SPSS** و ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون آماری در سطح معناداری $P \leq 0.05$ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها: انسجام خانواده و میزان پرخاشگری رابطه معناداری وجود $(P=0)$ داشت.

نتیجه گیری: با توجه به یافته های پژوهش بین انسجام خانواده با پرخاشگری دانش آموزان رابطه ی معناداری (برابر 0.294 - است، پس رابطه دو متغیر نسبتاً قوی می باشد و منفی بودن **R** وجود دارد، ضریب همبستگی) این مقدار رابطه معکوس دو متغیر را نشان میدهد یعنی با افزایش یکی دیگری کم شده و برعکس. و این یعنی انسجام خانواده بر پرخاشگری دانش آموزان تاثیر دارد و هر چه انسجام خانواده بیشتر باشد پرخاشگری فرزندان خانواده کمتر خواهد شد، بنابراین پیشنهاد میشود با هماهنگی بین نهادها ارگانهای ذیربط و دادن آگاهی های لازم به خانواده ها و دانش آموزان در انسجام هر چه بیشتر خانواده ها اهتمام ورزید و با افزایش مهارتهای زندگی و بهبود سلامت روان مخاطبین از آسیبهای اجتماعی پرخاشگری و عوارض ناشی از خشمهای کنترل نشده پیشگیری نمود.

واژه های کلیدی

انسجام، خانواده، پرخاشگری، دانش آموزان متوسطه، سلامت روان

مقدمه

داشتن فرزندان سالم و مستعد کافی نیست. تهیه و تدارک محیط مناسب تربیتی و کنترل و آموزش و پرورش آنها، هدف و غایت مطلوب است. همچنان که داشتن بذر و تخم اصلاح شده و مرغوب کافی نیست. زمین مناسب برای کشت و نور کافی و آب و کود و مواظبت و سرکشی و تحمل زحمات و تلاش و کوشش طولانی لازم دارد، تا تخم برآید و رشد کند و به ثمر آید و بار دهد. حساس ترین وظیفه والدین، تربیت کردن و بار آوردن فرزندان است. تا مطابق استعداد فطری و سرشتی و توان و نیروی بدنی خود، مراحل آموزش و تعلیم و فراگیری را طی کنند و نضج یابند و به صورت مفید و مؤثر وارد اجتماع شوند و با ایمان و اطمینان به آینده خود زندگی سرشار با موفقیت و سرور و شادی و خرسندی و رضایت خاطر را شروع کنند.

شبکه خانوادگی: تجربه و آگاهی اولیه کودکان از انسان‌های دیگر دریافت خانواده شکل می‌گیرد. بعلاوه کیفیت فرآیندهای دلبستگی و پیوند میان والدین و نوزاد در ماه‌های اولیه زندگی، برای بهداشت هیجانی فرد بسیار مهم و حیاتی است.

خانواده عرصه ای مهم برای یادگیری درباره دنیا بوده و اجتماعی شدن کلی در آن روی می‌دهد. خانواده به عنوان در دسترس ترین سیستم حمایتی کودکان مدنظر قرار می‌گیرد. در نتیجه هرآنچه که این سیستم حمایتی را کمرنگ نماید (مانند تغییرات دوران بلوغ، جدایی پدر و مادریا بویژه سبک خانوادگی منفی) عوارض جانبی برای کارکردهای کودک، انطباق و هویت یابی او ایجاد می‌کند. (حیدری، ۱۳۸۵)

والدین در مسئولیت شریک هستند محیط خانواده، مدرسه فوق العاده ای است که میتواند استعدادهای روانی اطفال را پروراند و به آنها درس عبرت و شخصیت و رشادت و شهامت، بخشش و سخاوت و... بیاموزد. یا برعکس صفات زشت و ردیلت و انحراف و تربیت غلط را یاد بدهد. علت اینکه مسئولیت پدر و مادر در تعلیم و تربیت فرزندان حتی از مدرسه و محیط اجتماع و دانشگاه بیشتر است، در روایات اسلامی زیادی روی آن تأکید شده است:

۱. نخست آنکه آغاز تربیت و شکل گیری کودکان در خانه است.

۲. پس به خاطر آن است که بیشتر اوقات کودکان در خانه می‌گذرد و بر آورد زیر گویای این حقیقت است. علمای تعلیم و تربیت با بررسی های خود، ساعتی که کودک تا سن ۱۱ سالگی زندگی میکنند ۹۵ هزار ساعت بر آورد کرده اند، که تنها ۵ هزار ساعت آنرا در مدرسه و در حدود همین مقدار را خویشان و بستگان و دوستان می‌گذرانند، و بقیه اش در کنار پدر و مادر در خانه اش می‌گذرد.

خانواده و دوران بلوغ فرزندان دشوار ترین دوران حیات انسان از جهت تربیتی دوره نوجوانی است این دوره که حدود سنی (۱۸-۱۲) سال را در بر می‌گیرد، منطبق با دوره راهنمایی و دبیرستان است. بیشترین مشکلات تربیتی در این دوره پیش می‌آید و اغلب در همین دوره است که فرزندان یا از دست می‌روند و یا در مسیر سعادت گام می‌نهند. در این دوره مرحله انتقال از دوران کودکی به دوران نوجوانی و بزرگسالی است.

نوجوان به دنبال هویت جدیدی است که با کمک والدین و اولیاء مدرسه باید هر چه سریعتر هویت سالمی بیابد و بتواند به سؤال من کیستم و یا چیستم پاسخ دهد. نوجوانانی که به شغل و حرفه بخصوصی علاقه ندارند طبعاً به درس خواندن هم علاقه نشان نمی‌دهند، زندگی خود را پوچ و بی معنا می‌پندارند و دچار ابهام نقش می‌شوند. (اریکسون، ۱۹۷۵، ص ۲۳۲) از طرف دیگر در این دوره نوجوان را از نظر فکری قدرت و توانایی بیشتری می‌یابد و می‌تواند در مورد بسیاری از مسائل زندگی بیندیشد و تصمیم بگیرد تصمیمی که میتواند موجب پیشرفت

نوجوان گردد و یا آنکه او را به سوی انحطاط پیش ببرد. هم زمانی این دوره باید پدید بلوغ منجر می‌شود که این دوره از زندگی از اهمیت و حساسیتی ویژه برخوردار باشد، پدیده بلوغ، هیجاناتی را در نوجوان ایجاد می‌کند که

این زمان خانواده است و اینجاست که خانواده باید با ایجاد محیطی گرم و صمیمانه و دادن آموزشهای لازم به

نوجوانان او را از بسیاری از آفت‌ها و انحرافات و بزهکاری‌ها در امان نگه دارد. در تحقیقی در مورد دانش‌آموزان نتیجه‌گیری شده است که دیسپلین ضعیف خانواده، طرد شدن توسط دوستان و شکست تحصیلی در رفتارهای ضد اجتماعی نوجوانان در دوازده سالگی مؤثر است (هالت، ۱۳۸۷) خانواده اولین هسته اجتماع است که افراد آن با هدف به تعبیر قرآن مجید، یافتن آرامش و سکون و نیز تکمیل کردن و تکامل بخشیدن زن و مرد با یکدیگر و از همه مهمتر بقای نسل است گرد هم جمع نموده و آنان را با رشته‌های صفا و محبت، دین و اخلاق و روح و فکر به هم پیوند داده است. (حیدری، ۱۳۸۵)

خانواده کانون اصلی رشد و تعالی انسان‌ها است و به طوری که همه انسان‌های بزرگ و رشد یافته‌گان سازنده جوامع در کانون گرم و مقدس خانواده پرورش یافته‌اند، خانواده کانون اصلی انتقال از روشهای فرهنگی، اعتقادی و اجتماعی است. (بیابانگرد، ۱۳۸۳)

ماری جوری بانکز (۱۹۹۰ م) در تحقیقی نتیجه‌گیری می‌کند که شرایط خانوادگی عامل مؤثری در پیشرفت تحصیلی کودکان است (بیابانگرد، ۱۳۸۳)

خانواده به عنوان یکی از پایه‌های اساسی تحکیم و یا کنترل مبانی تربیتی فرد، نقش آفرین می‌باشد. کودک در پهنه روانی خود زندگی می‌کند و این پهنه روانی عمده‌اش در خانواده و در تأثیر از زندگی پدر، مادر، خواهر و برادران شکل می‌گیرد، این تأثیر در روند یادگیری فرد بسیار مؤثر و تعیین کننده است. اینکه والدین با دانش آموز و درس و تحصیل او چگونه برخورد می‌کند و در الگوهای تربیتی خود برای چه نوع رفتارهایی ارزش قائل می‌شوند، یکی از اجزای اساسی در شکل‌گیری نگرش دانش‌آموز نسبت به تحصیل است و یا چگونه در ارتقاء سلامت روانی او می‌کوشد از جمله مواردی است که در تعیین سرنوشت فرزندان نقش اساسی را ایفا میکند. خانواده‌های سالم همیشه عامل انسجام، استحکام و سلامت روانی و اجتماعی به شمار آمده‌اند. انسان‌های سالم رشد یافته و خانواده‌های سالم پرورش می‌یابند و آسیب‌های اجتماعی گوناگون از خانواده‌های سالم نشأت می‌گیرد. بودن (۱۹۷۳ م) معتقد بود که محیط خانواده می‌بایست بطور همه‌جانبه مورد مطالعه و تحقیق قرار گیرد.

از نظر «بودن» و بدون بررسی بافت اجتماعی خانواده، درک کامل تأثیرات تعداد زیادی از متغیرهای محیط خانواده (بیرونی و درونی) و تجزیه و تحلیل تمام روابط علی میان آنها و عملکرد تحصیل دانش‌آموز میسر نیست. (افروز غلامعلی، ۱۳۸۶) توجه به تأثیر متغیرهای خانوادگی و اجتماعی بر رفتار و یاروحمیه افراد سابقه دیرینه در جامعه‌شناسی و اپیدمولوژی *RitZ* به نقل از *Durkheim* (جامعه‌شناسی دارد. شاید اولین بار بود که رابطه بین حمایت و انسجام اجتماعی و حالتهای نابهنجار) آنومیک افراد را مطرح ساخت به نظر می‌رسد که این گونه

تحقیق‌ها برای مدتی چند اولویت کمتری نزد پژوهشگران اجتماعی داشت. از حدود دو دهه گذشته، تعدادی از صاحب‌نظران برخی ویژگی‌های اجتماعی از قبیل همبستگی، اعتماد، روابط صمیمانه اجتماعی و مانند آن را تحت عنوان سرمایه اجتماعی مطرح کردند، که با سلامت جسمی و ضعف یا عدم وجود - یا روانی افراد در ارتباط می‌باشد برخی از این ویژگیها در خانواده میتواند اثر منفی بر بهداشت روانی افراد داشته باشد. قاسمی و کاظمی با

مطالعه نقش خانواده در ایجاد سرمایه اجتماعی در بین دانش‌آموزان دوره متوسط اصفهان دریافتند که الگوی خانواده دموکراتیک که دارای آزادی معقول همراه با احترام متقابل و مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و ... می‌باشد تأثیر زیادی (در ایجاد سرمایه اجتماعی = β قابل ملاحظه ای 34) خانواده داشت. از طرف دیگر، دوره نوجوانی دوره سخت و فشارزایی است که افراد تحت فشارهای اجتماعی - روانی زیادی قرار می‌گیرند و با مسایل پیچیده

می‌تواند در آن اثرگذار باشد؟ خلاصه کلام آنکه، برای رسیدن به هر هرفی در جامعه باید به خانواده توجه داشت و

کار را از آنجا آغاز کرد چرا که منشأ سعادت‌مندی نوجوانان خانواده‌ها هستند و در عین حال زمینه‌ساز بسیاری از انحرافات اخلاقی و کج‌رویه‌های اجتماعی و ترک تحصیل‌های نوجوانان نیز خانواده است.

روش تحقیق:

در این مطالعه توصیفی (از نوع همبستگی) ۴۰۸ دانش‌آموز مقطع متوسطه اول و دوم از شهرستان‌های استان تهران منطقه پاکدشت مورد مطالعه قرار گرفتند دانش‌آموزان به شیوه تصادفی از مدارس مختلف انتخاب شدند مدارس ایران، اطهر، رسالت، شرافت، شهید ادریس، نمونه‌ها و جامعه آماری قرار گرفت. با استفاده از پرسشنامه انسجام خانواده برگرفته از کتاب آزمون‌های روانشناختی دکتر ساعتچی انجام شده که این پرسشنامه شامل ۲۸ سوال بوده و با توجه به مقیاسها چنین نمره‌گذاری می‌شود: کاملاً موافقم=۵، نمره موافقم=۴، نظری ندارم=۳، مخالفم=۲، کاملاً مخالفم=۱ امتیاز بندی می‌شود.

تعاریف عملیاتی و نظری متغیرها:

تعریف علمی سطح سواد: کسانی که خواندن و نوشتن را می‌دانند، باسوادند. (مرکز آمار ایران)

تعریف عملیاتی انسجام خانواده:

هر آزمودنی مجموع نمراتی که از پرسشنامه به دست می‌آورد حداکثر نمره قابل اکتساب ۱۴۰ و حداقل ۲۸ می‌باشد ۵۰ درصد بالای نمرات (بالاتر از نمره ۹۶) تحت عنوان انسجام بالا و ۵۰ درصد نمرات پایین (پایین تر از ۹۶) تحت عنوان انسجام پایین مطرح شده‌اند.

تعریف نظری انسجام خانواده:

خانواده کلیتی است که تحت تاثیرکنش متقابل اعضاء و عناصر مختلف قرار می‌گیرد و مانند هر نظام اجتماعی دیگر نیازهایی اساسی دارد از جمله آن نیازهای اساسی احساس ارزشمندی، احساس امنیت فیزیکی، صمیمیت و وابستگی، احساس مسیولیت، نیاز به شادی و تایید و تصدیق و در نهایت انسجام خانوادگی میباشد (بروشا، ۲۰۰۱)

تعریف نظری پرخاشگری:

خشم نوعی پرخاشگری منفعل است (اسپیلبرگر ۱۹۷۹)

باس (۱۹۸۳): خصومت و نگرشی که غالباً به صورت بدبینی، عدم اعتماد به دیگران و ارزیابی منفی از اتفاقات بیان میشود.

بریکوویتز (۱۹۹۳): دلیل اصلی رفتارهای پرخاشگرانه شرایط و موقعیتهای ناراحت کننده از قبیل گرما، آلودگی هوا، اهانت‌های کلامی و ناکامی است.

میباشد افرادی که افرادی که نمره کمتر از میانگین دارند پرخاشگری پایین خواهند داشت. وبالاتی ۴۵ نشانه پرخاشگری بیشتر است

نحوه نمره دهی و تفسیر نتایج پرسشنامه:

۵۰ درصد بالاتر از نمره (۹۶) تحت عنوان انسجام بالا و ۵۰ درصد نمرات پایین (پایین تر از ۹۶) تحت عنوان انسجام پایین مطرح شده اند حداکثر نمره قابل اکتساب ۱۴۰ و حداقل ۲۸ می باشد مطالعه تحقیقاتی رضویه و سامانی (۱۳۷۹) در رابطه با مقیاس براساس ۸ عامل (همبستگی با پدر، مادر، مدت تعامل، مکان، تصمیم گیری، ارتباط عاطفی، روابط زناشویی و رابطه والدین با فرزندان) حاکی از کفایت این مقیاس برای ارزیابی همبستگی فرد با والدین بود.

پرسشنامه پرخاشگری ۱ نیز از منبع کتاب پروفیسور ساعتچی استفاده شده شامل ۳۰ سوال وبه صورت خود گزارش دهی بوده مقیاس لیکرتی (همیشه- گاهی اوقات- به ندرت- هرگز) بوده و به ترتیب نمره ۱-۲-۳-۴-۵ در نظر گرفته میشود به جز ماده ۱۸ که بار عاطفی منفی دارد و جهت نمره گذاری در آن معکوس است. پرسشنامه فوق مشتمل بر ۳۰ ماده بوده که ۱۴ ماده مربوط به خشم، ۸ ماده تعاجم و ۸ ماده نیز عامل کینه توزی را می سنجد و در موقعیتهای بالینی و تحقیقاتی نیز کاربرد دارد.

نمره کلی این پرسشنامه از ۰ تا ۹۰ و با جمع نمرات بدست می آید افرادی که نمره کمتر از میانگین دارند پرخاشگری پایین خواهند داشت. وبالاتی ۴۵ نشانه پرخاشگری بیشتر است.

اعتبار و روایی پرسشنامه:

ضریب آلفا برای کل مقیاس ۰/۹۰ و پایایی کل ۰/۷۹ گزارش شده است ضریب همسانی درونی مقیاس ۰/۸۵ و آلفای کرانباخ ۰/۷۹ و ضریب پایایی با روش باز آزمایی نیز ۰/۸۰ گزارش شده است. در پژوهش کرباسی نیز ضریب آلفای کرانباخ برای کل مقیاس ۰/۹۰ و برای دو عامل انسجام با مادر و انسجام با پدر ۰/۸۶ بود و ضریب پایایی به روش باز آزمایی با فاصله زمانی یک هفته بر روی ۲۸ نفر برابر ۰/۸۴ (باسطح معناداری $P < 0/01$ و برای کل مقیاس با سطح معناداری $P < 0/01$ کمتر از ۰/۰۱ برای انسجام با پدر بدست آمد. دو پرسشنامه انسجام خانواده و پرخاشگری در کلاس درس در اختیار آزمودنی ها قرار گرفت و پس از پاسخ دهی با استفاده از نرم افزار SPSS و روشهای آماری ضریب همبستگی پیرسون و آزمونهای آماری در سطح معناداری $P \leq 0/05$ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها: تحلیل های آماری که در این فصل انجام شده اند، شامل «تحلیل توصیفی» و «تحلیل استنباطی» داده های بدست آمده در رابطه با بررسی تاثیر انسجام خانواده بر میزان پرخاشگری دانش آموزان می باشد.

بررسی داده های دموگرافیک:

میانگین سن آزمودنی ها ۱۴/۳۱ و کمترین ۱۲ و حداکثر ۱۷ سال بوده است بیشترین فراوانی از نظر سن ۱۳ سال با فراوانی ۱۳۸ و درصد فراوانی ۳۳/۸ و کمترین ۱۲ سال با فراوانی ۳۱ درصد ۷/۶ را به خود اختصاص داده است. از نظر تحصیلات پدر بیشترین سطح مقطع ابتدایی بوده ۱۴۰ نفر فراوانی و درصد ۳۴/۳ و مادر از بعد تحصیلات ۱۴۵ بیشترین فراوانی رداشته که باز هم در مقطع ابتدایی بوده و به ترتیب بیشترین تحصیلات پدر یک مورد کارشناسی و درصد فراوانی ۲/ و مادر ۲ مورد لیسانس با ۵/ درصد فراوانی بوده است که این نشان از سطح تحصیلات پایین والدین اکثر دانش آموزان دارد. بیشترین مشاغل پدران را آزاد با ۱۷ نفر فراوانی (۵۳/۲) و کمترین رفاوانی مربوط به والدین فرهنگی ۲ نفر و درصد فراوانی ۰/۵ بوده است.

تعداد ۳ نفر بدر کویت شده و ۱ نفر در فوت شد. اند. بیشترین شغل مادران خانوار ۳ نفر ۶۰/۶ درصد تشکیل می‌دهند.

از نظر بعد خانوار حداقل تعداد افراد خانواده ۳ نفر و حداکثر ۱۳ نفر بوده است و بیشترین فراوانی اعضاء خانواده ۵ نفر (۱۴۰ فراوانی- ۳۴/۳ درصد) می باشد. تعداد مطلقه ۱۱ نفر که ۲/۷ درصد فراوانی را به خود اختصاص داده است. نمرات آزمودنی ها در پرسشنامه ها:

در تحلیل داده های پرسشنامه انسجام خانواده کمترین نمره ۱۲ و بیشترین ۱۳۲ بوده است که میانگین عددی ۹۰/۸۳ کسب شده است. کمترین نمره پرخاشگری ۲ و بیشترین ۱۱۴ با میانگین ۴۴/۱۵ است. فراوانی ۲۳۱ کمترین میزان پرخاشگری را داشته که ۵۶/۶ درصد و بیشترین پرخاشگری ۱۷۷ نفر بوده که تقریبا کمتر از نیمی از جامعه آماری را به خود اختصاص داده است (۴۳/۴). کمترین انسجام خانواده ۲۴۰ نفر را شامل شده که ۵۸/۸ درصد و بیشترین انسجام خانواده ۱۶۶ با نفر فراوانی ۴۰/۷ درصد جامعه مورد نظر را تشکیل داده است.

تحلیل توصیفی داده ها

جدول ۱: محاسبات آماری متغیرهای انسجام خانواده و پرخاشگری

تعداد نمونه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	
408	12	132	90.83	17.424	انسجام خانواده
408	2	114	44.15	17.149	پرخاشگری

جدول ۲: محاسبات آماری سن دانش آموزان

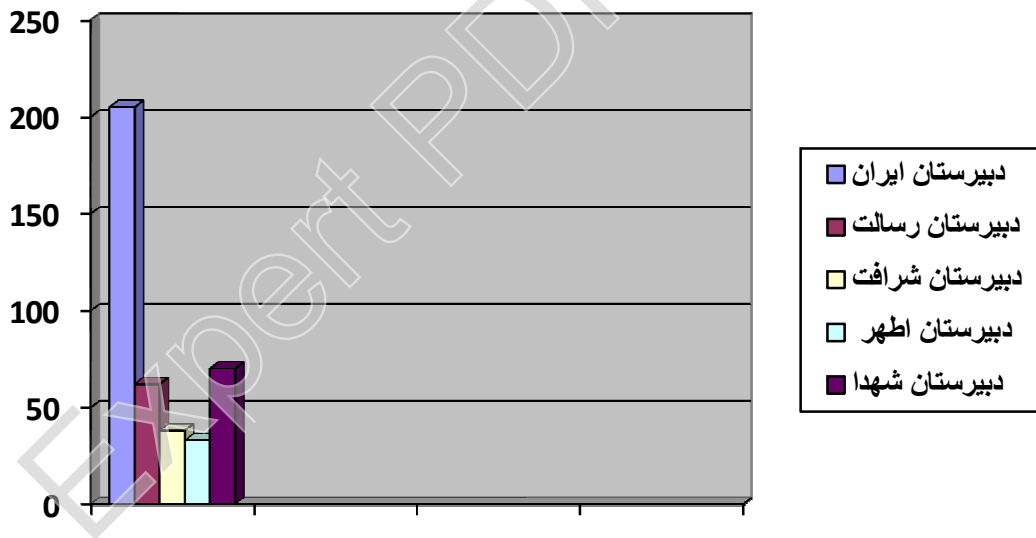
تعداد نمونه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	
408	12	17	14.31	1.560	سن

جدول ۳: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب سن

فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی	
31	7.6	7.6	۱۲ سال
138	33.8	41.4	۱۳ سال
75	18.4	59.8	۱۴ سال
61	15.0	74.8	۱۵ سال
44	10.8	85.5	۱۶ سال
59	14.5	100.0	۱۷ سال
408	100.0		جمع

جدول ۴: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب مدرسه

مدرسه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
آموزشگاه ایران	205	50.2	50.2
آموزشگاه رسالت	62	15.2	65.4
آموزشگاه شرافت	38	9.3	74.8
دبیرستان اطهر	33	8.1	82.8
دبیرستان شهدا	70	17.2	100.0
جمع	408	100.0	

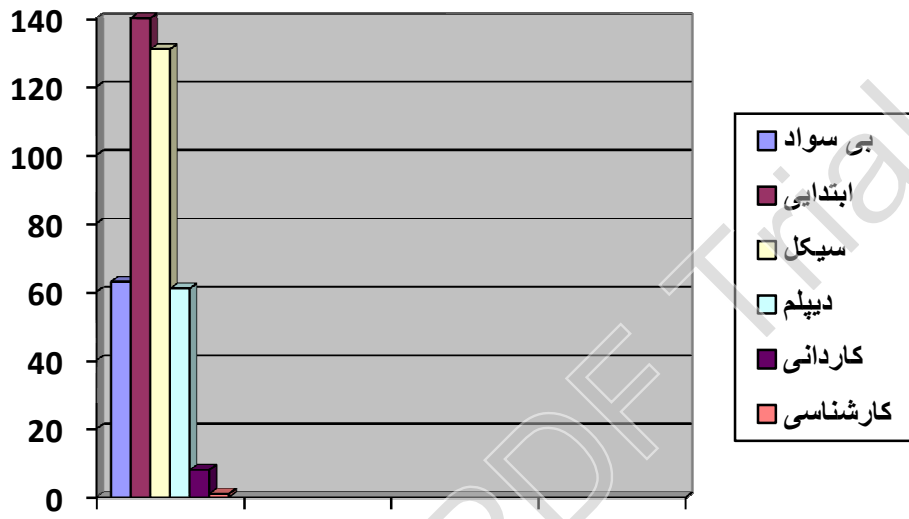

نمودار ۱ - توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب مدرسه

جدول ۵: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب تحصیلات پدر

تحصیلات پدر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
بی سواد	63	15.4	15.6
ابتدایی	140	34.3	50.2
سیکل	131	32.1	82.7
دیپلم	61	15.0	97.8

کارشناسی	1	.2	100.0
جمع	404	99.0	
داده های گمشده	4	1.0	
جمع	408	100.0	

نمودار ۲ - توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب تحصیلات پدر

جدول ۶: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب تحصیلات مادر

فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
بی سواد	71	17.5
ابتدایی	145	53.2
سیکل	87	74.6
دیپلم	98	98.8
کاردانی	3	99.5
کارشناسی	2	100.0
جمع	406	99.5
داده های گمشده	2	.5
جمع	408	100.0

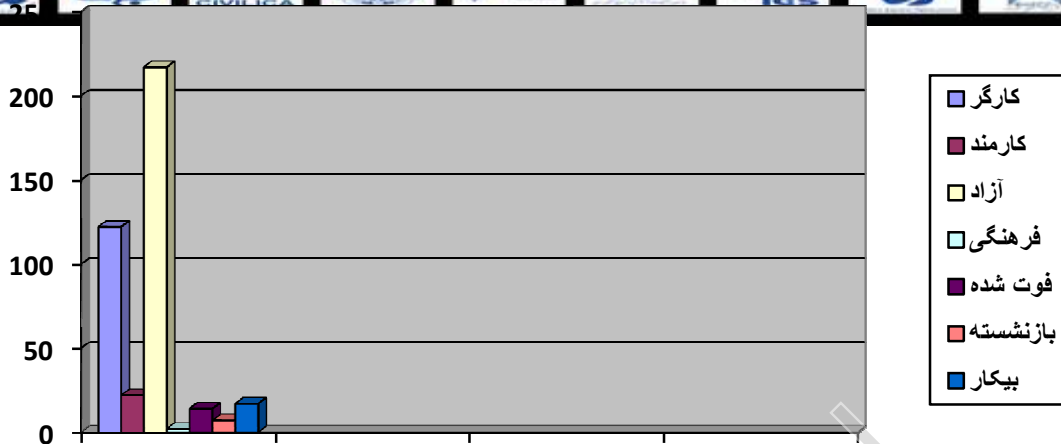

نمودار ۳ - توزیع فراوانی دانش آموزان برحسب تحصیلات مادر

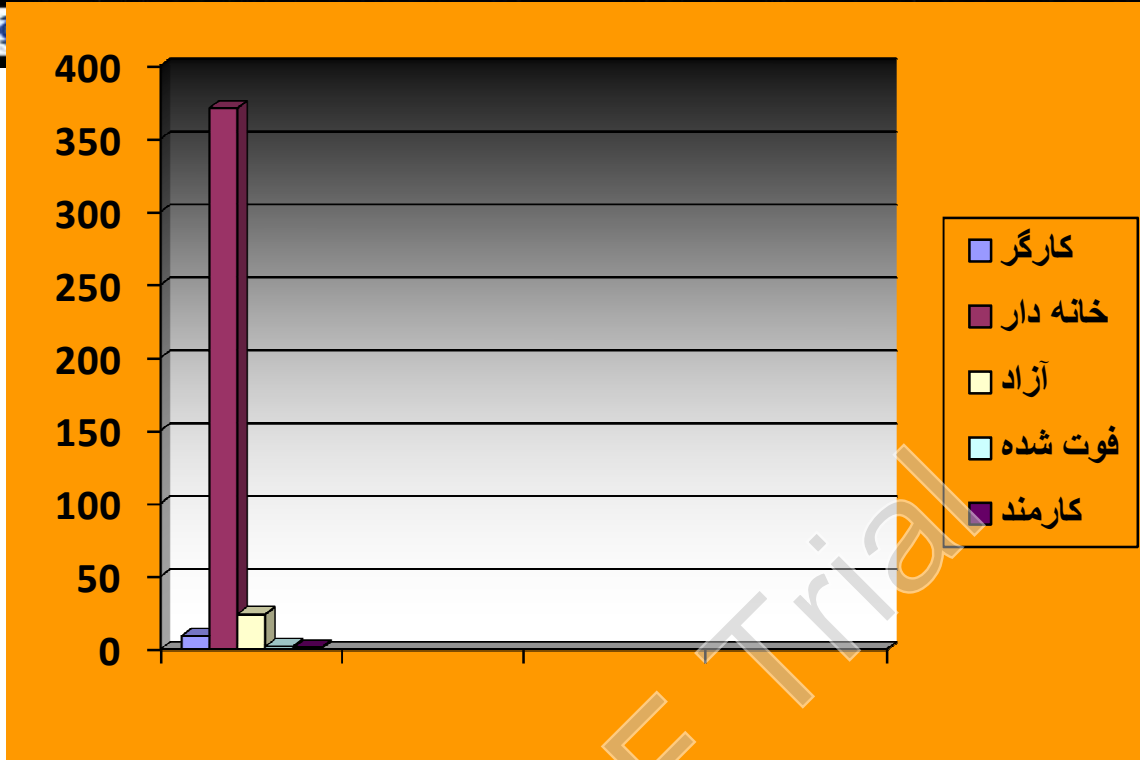
جدول ۷: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب شغل پدر

درصد فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	شغل
30.4	29.9	122	کارگر
35.9	5.4	22	کارمن
90.0	53.2	217	آزاد
90.5	.5	2	فرهنگی
94.0	3.4	14	فوت شده
95.8	1.7	7	بازنشسته
100.0	4.2	17	بیکار
	98.3	401	جمع
	1.7	7	داده های گمشده
	100.0	408	جمع

نمودار ۴- توزیع فراوانی دانش آموزان برحسب شغل پدر
 جدول ۸: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب شغل مادر

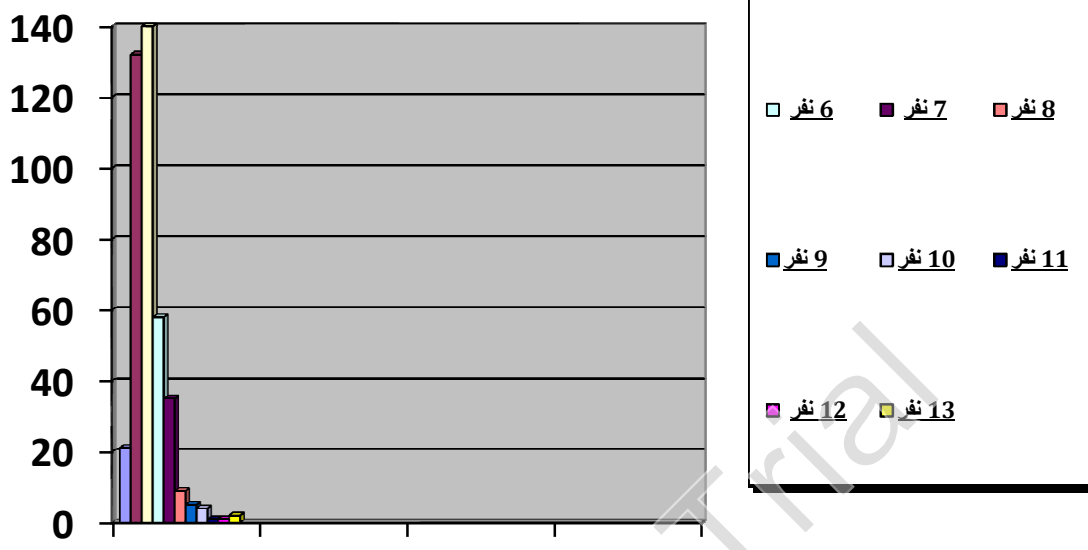
فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
کارگر	2.2	2.2
خانه دار	371	93.4
آزاد	24	99.3
فوت شده	۲	99.۷
کارمند	1	۱۰۰.۰
جمع	407	99.8
داه های گمشده	1	.2
جمع	408	100.0

نمودار ۵ - توزیع فراوانی دانش آموزان برحسب شغل مادر

جدول ۹ : توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب تعداد خانوار

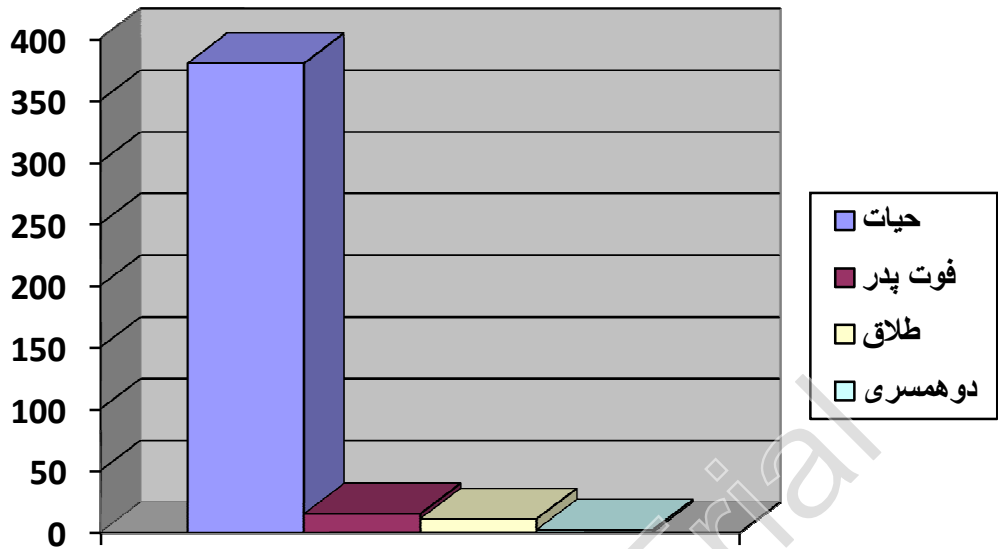
فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی	نفر
21	5.1	5.1	۳ نفر
132	32.4	37.5	۴ نفر
140	34.3	71.8	۵ نفر
58	14.2	86.0	۶ نفر
35	8.6	94.6	۷ نفر
9	2.2	96.8	۸ نفر
5	1.2	98.0	۹ نفر
4	1.0	99.0	۱۰ نفر
1	.2	99.3	۱۱ نفر
1	.2	99.5	۱۲ نفر
2	.5	100.0	۱۳ نفر
408	100.0		جمع

نمودار ۶ - توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب تعداد خانوار

جدول ۱۰: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب حیات و زندگی

حیات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
حیات	380	93.1	93.1
فوت پدر	15	3.7	96.8
طلاق	11	2.7	99.5
دو همسری	2	.5	100.0
جمع	408	100.0	

فراوانی دانش آموزان برحسب حیات و زندگی

جدول ۱۱: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب پرخاشگری

درصد فراوانی	فراوانی	
56.6	231	کمترین پرخاشگری
43.4	177	بیشترین پرخاشگری
100.0	408	جمع

جدول ۱۲: توزیع فراوانی دانش آموزان بر حسب انسجام خانواده

درصد فراوانی	فراوانی	
58.8	240	کمترین انسجام خانواده
40.7	166	بیشترین انسجام خانواده
99.5	406	جمع
.5	2	داده های گمشده
100.0	408	جمع

تحلیل استنباطی داده ها

برای بررسی اینکه آیا انسجام خانواده با میزان پرخاشگری دانش آموزان ویا میزان سطح تحصیلات والدین با پرخاشگری آنها رابطه معنادار دارد یا خیر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده نموده ایم.

فرضیه ۱ :

انسجام خانواده با پرخاشگری دانش آموزان رابطه معنا دار دارد.
فرضیه H_0 : انسجام خانواده با پرخاشگری دانش آموزان رابطه معنا دار ندارد.
فرضیه H_1 : انسجام خانواده با پرخاشگری دانش آموزان رابطه معنا دار دارد.

جدول ۱۲ : ضریب همبستگی پیرسن

متغیر اول	متغیر دوم	همبستگی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
انسجام خانواده	پرخاشگری دانش آموزان	-۰.۲۹۴	۰.۰۰۰	پذیرفته شد

همانطور که در جدول بدست آمده از $SPSS$ می بینیم، p -value از آزمون پیرسن برابر صفر است و از $۰/۰۵$ کمتر است. بنابراین نتیجه می گیریم که در سطح $\alpha=۰/۰۵$ فرض h_0 رد می شود و فرض h_1 را می پذیریم یعنی بین انسجام خانواده با پرخاشگری دانش آموزان رابطه ی معنا داری وجود دارد، ضریب همبستگی (R) برابر $۰/۲۹۴$ - است، پس رابطه دو متغیر نسبتاً قوی می باشد و منفی بودن این مقدار یعنی دو متغیر رابطه معکوس دارند یعنی با افزایش یکی دیگری کم می شود و با کاهش یکی دیگری افزایش می یابد که نشانگر رابطه معکوس و نسبتاً قوی این دو متغیر است و این یعنی انسجام خانواده بر پرخاشگری دانش آموزان تاثیر دارد و هر چه انسجام خانواده بیشتر باشد پرخاشگری فرزندان خانواده کمتر خواهد شد و برعکس. (جدول ۱۲)

فرضیه ۲:

انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.
فرضیه H_0 : انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار ندارد.
فرضیه H_1 : انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.

جدول ۱۳ : ضریب همبستگی پیرسن

متغیر اول	متغیر دوم	همبستگی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
انسجام خانواده	سطح تحصیلات والدین	۰.۱۱	۰.۸۲۲	رد شد

با توجه به جدول فوق، p -value بدست آمده از آزمون پیرسن برابر $۰/۸۲۲$ است و از $۰/۰۵$ بیشتر است، و این یعنی در سطح $\alpha=۰/۰۵$ فرض h_0 رد نمی شود و فرض h_1 رد می شود، یعنی بین انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه ی معنا داری وجود ندارد، پس نتیجه می شود که سطح تحصیلات والدین بر انسجام خانواده تاثیر ندارد. (جدول ۱۳)

فرضیه ۳:

پرخاشگری دانش آموزان با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.
فرضیه H_0 : پرخاشگری دانش آموزان با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار ندارد.
فرضیه H_1 : پرخاشگری دانش آموزان با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.

جدول ۱۴ : ضریب همبستگی پیرسن

متغیر اول	متغیر دوم	همبستگی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
پرخاشگری دانش آموزان	سطح تحصیلات والدین	-۰.۰۸۴	۰.۰۹۲	رد شد

با توجه به سطح معنی داری بدست آمده از آزمون پیرسن که برابر $0/092$ است و از $0/05$ بیشتر است، بنابراین نتیجه می‌گیریم که در سطح $\alpha=0/05$ فرض H_0 پذیرفته می‌شود و فرض H_1 را رد می‌کنیم، یعنی بین پرخاشگری دانش آموزان و سطح تحصیلات والدین رابطه‌ی معنا داری وجود ندارد. (جدول ۱۴)

تحلیل توصیفی داده‌ها
فرضیه ۳:

انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.

فرضیه H_0 : انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار ندارد.

فرضیه H_1 : انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.

جدول ۱۳: ضریب همبستگی پیرسن

نتیجه آزمون	سطح معنی داری	همبستگی	متغیر دوم	متغیر اول
رد شد	۰.۸۲۲	۰.۱۱	سطح تحصیلات والدین	انسجام خانواده

با توجه به جدول فوق، p -value بدست آمده از آزمون پیرسن برابر $0/822$ است و از $0/05$ بیشتر است، و این یعنی در سطح $\alpha=0/05$ فرض H_0 رد نمی‌شود و فرض H_1 رد می‌شود، یعنی بین انسجام خانواده با سطح تحصیلات والدین رابطه‌ی معنا داری وجود ندارد، پس نتیجه می‌شود که سطح تحصیلات والدین بر انسجام خانواده تاثیر ندارد. (جدول ۱۳)

فرضیه ۴:

پر خاشگری دانش آموزان با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.

فرضیه H_0 : پر خاشگری دانش آموزان با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار ندارد.

فرضیه H_1 : پر خاشگری دانش آموزان با سطح تحصیلات والدین رابطه معنا دار دارد.

جدول ۱۴: ضریب همبستگی پیرسن

نتیجه آزمون	سطح معنی داری	همبستگی	متغیر دوم	متغیر اول
رد شد	۰.۰۹۲	-۰.۰۸۴	سطح تحصیلات والدین	پر خاشگری دانش آموزان

با توجه به سطح معنی داری بدست آمده از آزمون پیرسن که برابر $0/092$ است و از $0/05$ بیشتر است، بنابراین نتیجه می‌گیریم که در سطح $\alpha=0/05$ فرض H_0 پذیرفته می‌شود و فرض H_1 را رد می‌کنیم، یعنی بین پرخاشگری دانش آموزان و سطح تحصیلات والدین رابطه‌ی معنا داری وجود ندارد. (جدول ۱۴)

بحث: باید دانست که عوامل متعددی بر نگرش کودک از خود و اعضای خانواده ی خود مؤثر است، از آن جمله می توان به عوامل اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی حاکم بر خانواده اشاره کرد که ارتباط مستقیم با سطح سواد و تحصیلات خانواده دارد. شخص باسواد امکان سلامت اقتصادی و تصمیم گیری بیشتری دارد و چنین انسانی نسبت به خود و فکر و فرهنگ جامعه بصیرت بیشتری دارد. سواد و تحصیلات، از دیدگاه اقتصادی، افراد را به سوی رشد و توسعه ی درونزاد و خلاق و هماهنگ با اجتماع و کشور هدایت می کند و از دیدگاه تخصصی، جامعه را موفق می سازد، افراد بزرگسال به عنوان عامل اساسی تولید، حتی با یک اصطلاح اقتصادی خاص که همان جمعیت فعال یا نیروی کار می باشد، مشخص می شوند. با توجه به آمار موجود، گسترش سواد کاهش رشد جمعیت و همچنین توسعه ی اقتصادی و اجتماعی و پیشرفت دانش و ... را تسهیل نموده است. تنها جوامعی توانسته اند مشکلات خود در زمینه های تغذیه، مسکن، پوشاک، بهداشت و آموزش را از میان بردارند که از سطح بالای سواد برخوردار باشند. سواد، نه تنها پدیده ای قابل تأسف است، بلکه علامتی است در کنار علائم دیگر که نشان دهنده ی از خود بیگانگی می باشد و منجر به عقب ماندگی می شود. این عقب ماندگی در تعلیم و تربیت، خود معلول شالوده های نامتناسب اقتصادی و اجتماعی است و رابطه ی مستقیم با فقر عمومی و کمبود وسایل کافی به ویژه نداشتن معلم و مدرسه است. سواد و تحصیلات خانواده یکی از عوامل مهم پیشرفت بشر در جهان امروز است. پیشرفت تکنولوژی، صنعت، بهداشت و علوم مختلف مدیون این عامل مهم است. بی سواد ی در تمام ابعاد زندگی انسان می تواند تأثیر بسزایی داشته باشد، مخصوصاً در بهداشت، رشد اقتصادی، رشد فرهنگی، رشد و تربیت فرزندان، بی نظمی و ناهنجاری کودکان، رشد اشتغال و غیره مطالعات نشان داده است که هر چه آسیب های روانی بیشتر باشد، موقعیت اجتماعی شخص را پایین تر می آورد و عواملی چون فقر، بی کاری، تعداد فرزندان، اعتیاد، طلاق و ... که همه موجب پایین آمدن موقعیت اجتماعی و فرهنگی شخص می شود و آشفتگی ها یا آسیب های روانی را به وجود می آورد معمولاً افرادی که در سطح پایین اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زندگی می کنند، سطح تحصیلات کمتری نسبت به افراد همسال خود دارند و میزان تحصیلات در این خانواده ها به شدت افت پیدا می کند. در حقیقت در برخی از این خانواده ها، سواد مقوله ی بیگانه ای است. تأثیر عمیقی که این موقعیت اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی پایین، بر روی افراد خانواده و جامعه برجا می گذارد، موجب بی نظمی و آشفتگی روانی می گردد، البته این آشفتگی روانی را در طبقات مختلف جامعه می توان دید. شیوه های انحرافی - ایجاد علایم روانی بیماری - اقدام به خودکشی - بستری شدن - قطع ارتباط با واقعیت، در طبقات پایین اجتماع، بیشتر دیده می شود. یکی از متغیرهایی که ما در این پژوهش به بررسی تاثیر آن بر میزان پرخاشگری دانش آموزان پرداختیم میزان تحصیلات والدین بود که برخلاف تصور ما رابطه معناداری بین این دو یافت نشد. از طرفی با شناخت عمیق و بیشتر نوجوانان و دانستن مسائل و ویژگی های خاص هر گروه از آنها نخست قادر به تشخیص آنها از سایر کودکان می شویم و سپس با ارائه ی راه حل های مناسب جهت رفع یا بهبود مشکلات آنها تلاش می کنیم از آن جایی که سطح سواد والدین و عوامل تاثیر گذار دیگری که قبلاً بیان شد بر سلامت روانی کودکان تاثیر دارد و سلامت روانی نیز در پیشرفت کودکان و نوجوانان در تحصیل مؤثر است باید شناخت عمیق تری از سطح سواد و تحصیلات و طبقات اجتماعی و دیگر عوامل مؤثر بر سلامت روان نوجوانان بدست آوریم و به اضطراب ها، تنش ها و مشکلات خانوادگی کودک پی برده و در جهت رفع آنها و خدمت به کودکان تلاش کنیم. والدین هر چه مطلع و بصیر تر باشند و در تربیت فرزندان پراستعداد خود بکوشند، در محیط نامناسب و ناهماهنگ موفقیت چندانی نخواهد داشت درست مثل اینکه بذراصلاح شده و مرغوب را در زمین شوره زار و غیرقابل کشت بکارند که مسلماً بارور نخواهد شد (شربانی ۱۸۶، ۱۳۷۵). نتایج این پژوهش وجود رابطه معنادار بین میزان انسجام خانواده و سطح پرخاشگری دانش آموزان را نشان داد که با نتایج حاصل

از پژوهش منصور حقیقتیان و همکاران با عنوان تأثیر روابط خانوادگی بر بهداشت روانی فرزندان در شهر اصفهان همسو بوده و نتایج در این زمینه مشابه بوده است. در مطالعه دیگری که باهدف بررسی تاثیر انسجام خانواده بر رفتارهای پرخطرانه فرزندان انجام شده و در جامعه آماری دانش آموزان دختر پایه پنجم مشغول به تحصیل در دبستانهای دولتی شهر ساری در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ است که تعداد ۲۵۴ نفر انجام شده و برای جمع اوری داده ها از پرسشنامه انسجام خانواده سامانی ۱۳۸۱ و پرسشنامه پرخاشگری شهیم برای کودکان دبستانی ۱۳۸۵ استفاده شد یافته های پژوهش ایشان نشان داد که بین انسجام خانواده با ابعاد پرخاشگری جسمی $r = -0/28$ رابطه ای $r = -0/34$ و اکنشی $r = -0/42$ و پرخاشگری کل $r = -0/41$ در سطح معناداری $P = 0/0001$ همبستگی منفی و معناداری وجود دارد همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که حدود ۱۷ درصد از واریانس متغیر پرخاشگری توسط متغیر انسجام خانواده قابل پیش بینی است براین اساس میتوان نتیجه گرفت که انسجام خانواده بطور معناداری با پرخاشگری رابطه داشته و میتواند تا حدی آن را پیش بینی کند نتیجه مطالعه فوق فاکتورهایی از قبیل اختلافات خانوادگی، عدم توجه کافی والدین به فرزندان و مانند آن را از عواملی برشمرده که بر روی بهداشت روانی آنها تاثیر منفی دارد از طرف دیگر روابط صمیمانه، انسجام و همدلی، مشارکت و اعتماد میان اعضای خانواده، میتواند اثرات مثبت و پایداری بر سلامت روانی فرزندان داشته باشد. حمایت های عاطفی خانواده از جوانان نیز رابطه معنی دار $R^2 = 0/186$ با سلامت روانی آن ها داشت ماین یافته ها بانتهای پیروی و همکاری همخوانی دارند ماین مسأله با توجه به این که دوران جوانی دوران پر تنش و خطیری می باشد، دارای اهمیت دو چندان می شود مگر در نظر گرفته شود که تأثیر مشارکت دادن جوانان در تصمیم گیری خانواده و داشتن نظارت و کنترل روی رفتار آنها نیز تأثیر کمتری از متغیرهای اعتماد، انسجام خانواده و حمایت عاطفی داشت. اهمیت کیفیت روابط درون خانوادگی آشکارتر می شود، به این معنی که برای جوانان، مورد اعتماد بودن و اطمینان از حمایت های اقتصادی و عاطفی خانواده، بسیار دارای اهمیت است از سویی دیگر نتایج تحقیقات پایان نامه ای دیگری نشان داد که حمایت مفرط والدین از کودکان پیش دبستانی میزان پرخاشگری آنها را افزایش داده به عبارتی لوس بار آوردن و برآورده ساختن کلیه نیازهای منطقی و غیر منطقی کودک شخصیت سالمی برای او به بار نیاورده، سلامت خود، خانواده، تعادل شخصیت والدین و پایبندی به اصولی که میتواند خانواده را سالمتر سازد حاءز اهمیت بسیار است. در تحقیقی مشابه که به بررسی فرآیندهای خانواده از جمله انسجام و احترام متقابل خانواده، مهارتهای ارتباطی، مقابله ای، تصمیم گیری و حل مسایل به عنوان پیش بین مشکلات رفتاری در دانش آموزان پایه دوم دبیرستان شهر یاسوج بود یافته ها حاکی از این بود که ترکیب خطی متغیرهای خانواده قادر است مشکلات رفتاری دانش آموزان را پیش بینی کند.

پیشنهادات: بررسی کلیه مولفه های پرخاشگری و عوامل مربوط به خرده مقیاسهای پرسشنامه مورد استفاده میتواند اطلاعات جزیی و کاملتری در اختیار پژوهندگان قرار دهد.

توصیه میشود میزان پرخاشگری و عوامل تعدیل کننده آن در دوجنس مورد تجزیه و تحلیل بیشتر قرار گیرد. در کتب درسی مقابله با مهارتهای کنترل خشم و عوامل موثر در تحکیم و انسجام خانواده مد نظر قرار گرفته و جنبه کاربردی تری به خود گیرد. البته در حال حاضر دروسی مانند سبک زندگی و تفکر و مهارتها تدریس میشود ولی در عمل جایگاه اصلی خویش را به دست نیاورده و دروس نظری فرصت مانور بیشتری برای این مهارتهای کاربردی زندگی در اختیار دانش آموزان قرار نمیدهند.

مراجعه

- ۱/ آزمونهای روانشناختی دکتر محمود ساعتچی، کامبیز کامکاری و مهناز عسگریان، نشر ویرایش
- ۲/ مقاله پژوهشی تأثیر روابط خانوادگی بر بهداشت روانی فرزندان در شهر اصفهان
- ۳/ منصور حقیقتیان ۱، فرشته حقیقت ۲، سید رسول قریشی ۳، پروانه محسنیپور ۴
- ۴/ Aeo.journals.pnu.ac.ir
- ۵/ فصلنامه پژوهشی کاربردی در روانشناسی تربیتی (اثربخشی مهارتهای زندگی بر پرخاشگری و انسجام خانواده)

---

^۱ دبیرعلوم تجربی کارشناسی ارشد آموزش بهداشت، دانشگاه تربیت مدرس،
^۲ دبیرشیمی کارشناسی ارشد شیمی تجزیه، دانشگاه پیام نور واحد قم

Expert PDF Trial